מדוע צדק הרמטכ"ל זמיר כשהסתפק בענישה פיקודית

written by ד"ר אל"מ במיל' חנן שי | 24.11.2025

מבוא

החלטתו של רב־אלוף איל זמיר שלא להטיל עונשים חמורים על מפקדים המעורבים במחדל 7 באוקטובר נראית לרבים כהתפשרות. בפועל זוהי פעולה של שיקול דעת אחראי, שנועד לשמר את יכולת צה"ל לחקור את עצמו באמת ולחשוף את שורשי הכשל.

בעוד הציבור מבקש דין וחשבון מיידי, הרמטכ"ל בחר בדרך איטית אך חכמה: לשמור על קדושת התחקיר המבצעי ולהימנע ממשפטיזציה שתשבור את כלי הלמידה המרכזי של הצבא.

מאחורי החלטתו עומדת הבנה עמוקה יותר שהכשל של 7 באוקטובר איננו רק מחדל של דרג שטח, אלא תוצאה של מהפך תפיסתי שהפך את צה"ל מצבא הכרעה לצבא הרתעה, מהלך שנטל ממנו את היכולת המעשית למנוע את הכרעתו על ידי הכרעה מקדימה של אויביו.

1. שמירת קדושת התחקיר המבצעי

ועדת תורג'מן, שבחנה את אירועי 7 באוקטובר, פעלה כוועדת **תחקיר מבצעי** ולא כגוף חקירה משפטי. בעלי התפקידים מסרו לה מידע מלא וגלוי, מתוך הבנה שדבריהם לא ישמשו נגדם בהליכים משפטיים.

אילו היה הרמטכ"ל נענה ללחץ הציבורי ומעביר את המידע למערכת המשפט שענשיה חמורים יותר, הוא היה מפר את האמון היסודי שבין הצבא למפקדיו אמון שמאפשר קיום תחקיר אמיתי.

ברגע שקצין יחשוש שכל דבר שייאמר בתחקיר עלול להפוך לכתב אישום, תרבות של הסתרה ושתיקה תחליף את תרבות הלמידה.

צה"ל ללא תחקיר אמין הוא כרפואה ללא פתולוגיה מערכת שאינה מסוגלת ללמוד מכישלונותיה.

לכן, הענישה הפיקודית־משמעתית אינה ביטוי לרפיון, אלא להפך ללקיחת אחריות מדודה השומרת על הכלי המרכזי שבאמצעותו צה"ל יכול להשתפר.

2. בין קלאוזביץ להרתעה: המלכוד הדוקטרינרי

ועדת תורג'מן בחנה את תפקוד המפקדים לאור **תורת ההכרעה** – התפיסה הקלאוזביצית־מולטקאית שעליה נבנה צה"ל מראשיתו: תמרון, ריכוז מאמץ והכרעת האויב בשדה הקרב היבשתי.

זוהי אמת אוניברסלית של אמנות המלחמה, שהניבה את ניצחונותיה של ישראל במלחמותיה הקודמות.

אלא שהמפקדים שנבחנו לא פעלו במסגרת אותה תורה. הם התחנכו, אוישו ואומנו בצבא אחר – צבא הרתעה.

במהלך שנות ה־70 וה־80 נוספו לתפיסת הביטחון הלאומי יסודות הרתעה והתרעה, המנוגדים ליסוד ההכרעה שממנו נגזרו מבנה צה"ל ותורותיו.

בסוף המאה הקודמת, נוספה למהפכה בתפיסת הביטחון הלאומי מהפכה בתפיסת הלחימה המערכתית של צה"ל: "לחימת הרתעה".

במקום כיבוש שטח להשמדת יכולות האויב וניצחון מהיר כתוצאה מהכרעה פיזית, הדגש עבר להפעלת אש מרחוק, כדי להרתיע את האויב ולשנות את רצונו להילחם, בלי להקדים לכך את הכרעתו הפיזית.

ברגע שצה"ל חדל להיות צבא המסוגל להכריע יבשתית, תפיסת הביטחון הלאומית המשולשת – הרתעה, התרעה, הכרעה – איבדה את היסוד היחיד האמיתי שלה – ההכרעה.

נותרו בה רק שתי רגליים סובייקטיביות – הרתעה והתרעה – אבני יסוד שמקימי צה"ל פסלו מראש בשל פריכותן וחוסר היכולת לסמוך עליהן.

במילים אחרות: הגנתה של ישראל נשענה בעשורים האחרונים על יסודות רעועים, לא על עקרונות מוצקים כפי שהיה במאה הקודמת.

מאז 2006, למרות הנחיותיהן של ועדות וינוגרד ושומרון לשוב לתורת ההכרעה, ברמה האופרטיבית צה"ל נותר שבוי בדוקטרינה של הרתעה.

כך נוצר פרדוקס חריף: מפקדים נשפטים על כך שלא מנעו כיבוש יישובים – משימה שבאין עומק אופרטיבי ואף לא טקטי, לא ניתן לבצעה בלחימת הגנה.

על פי תפיסת הביטחון הלאומי המקורית, המענה למניעת איום כזה היה צריך לבוא באמצעות **מלחמת הכרעה יבשתית מחוץ לגדר** – מתקפת מנע או מקדימה – אך צה"ל של שלושת העשורים האחרונים לא ידע, ואחרי ניוון הדרג המתמרן היבשתי, לא היה מסוגל לעשות

זאת.

ובניגוד גמור לתפיסת הביטחון הלאומית, כמו באוקטובר 1973, גם באוקטובר 2023 ביסס צה"ל את הגנת המדינה על ההנחה שכבר הוכחה אז ככושלת: "צה"ל מרתיע אמ"ן יתריע".

אלא שב־1973 צה"ל היה עדיין צבא הכרעה, ולרשות ישראל עמד עומק אופרטיבי גיאוגרפי שאִפשר לה להפוך את ההפתעה והאסון לניצחון.

במציאות הנוכחית, כשהעומק הזה איננו וצה"ל חדל להיות צבא הכרעה, מתקפת 7 באוקטובר לא יכלה שלא להסתיים בכישלון.

3. לא להמתין להשלים: הנדבך השלישי בתחקיר

בשלב זה עומדות בפני הרמטכ"ל שתי דרכים:

האחת להמתין לוועדת חקירה ממלכתית שתוכל לחקור את מכלול ההיבטים האסטרטגיים והמדיניים של המחדל;

בדרך הזו טמון פרדוקס מהותי: ברגע שחקירה הופכת למשפטית, האמת נעלמת מאחורי חומות ההגנה העצמית. בוועדה ממלכתית, כל עד יגיע מלווה בעורכי דין, כל תשובה תישקל מול השלכותיה המשפטיות, וכל גילוי לב יוחלף בניסוח זהיר ומתחמק. מה שמתגלה בתחקיר מבצעי פנימי כאשר קצינים מדברים בגלוי מתוך אמון שדבריהם לא ישמשו נגדם הוא עמוק וכן יותר ממה שעשוי אי-פעם להתגלות בחקירה משפטית מולכדת. לכן, דווקא תחקיר צבאי מורחב, המתבסס על אמון ופתיחות, הוא הכלי היעיל ביותר להבנת השורשים האמיתיים של הכשל. ועדה ממלכתית עשויה להניב דין וחשבון פומבי ואחריות אישית, אך היא לא תחשוף את האמת המבצעית-תורתית שצה"ל חייב ללמוד ממנה כדי למנוע את המחדל הבא.

והדרך השנייה להשלים בתוך הצבא את הנדבך השלישי של התחקיר, הרובד התורתי, שיבחן מדוע צה"ל כולו פעל בניגוד לתורותיו ההיסטוריות. וזוהי הדרך השנייה שהיא הנכונה והנדרשת כעת.

כדי לגבש את הנדבך הזה ובהתבסס על ההנחה שהבכירים שעיצבו את צה"ל בעשורים האחרונים כמרתיע, אינם זמינים, על צה"ל לתגבר את ועדת תורג'מן או להקים ועדת מומחים לאמנות המלחמה ולהיסטוריית צה"ל חוקרים, היסטוריונים צבאיים ואנשי תו"ל בכירים לשעבר.

מומחים אלה יוכלו להצליב את ממצאי התחקיר המבצעי עם ההקשר ההיסטורי והתפיסתי שבו פעלו המפקדים ולאשש או להפריך את ההשערה כי הכשל הוא תוצאה של מהפך תפיסתי כפול וארוך שנים ברמת הביטחון הלאומי וברמת דוקטרינת הלחימה כשל רבתי ששלל מצה"ל את היכולת למנוע את אסון 7 באוקטובר, ולא רק כשל מקומי.

רק ניתוח כזה יאפשר להבין מדוע צבא שלם, על מפקדיו הבכירים ביותר, פעל לא רק באותו יום הרה גורל, אלא שנים, לפחות מ-2006, בניגוד גמור לתורותיו המחייבות ע"פ תפיסת ההגנה הלאומית בטרם עיוותה.

סיכום

הרמטכ"ל איל זמיר צדק כשהסתפק בעונשים פיקודיים בשלב זה.

הוא בחר שלא לשבור את הכלים, אלא לשמור על המסגרת שבתוכה אפשר ללמוד באמת.

אך האחריות שלו אינה מסתיימת כאן: יש להניח שהוא יוודא שהלקחים לא יישארו טכניים או נקודתיים, אלא ייגעו בלב הבעיה – בתורת הלחימה עצמה ובעיקר באופן הכשרת מצביאי צה"ל לתפקידם.

תגבור ועדת תורג'מן או הקמת ועדת מומחים לאמנות המלחמה ולהיסטוריה הצבאית של ישראל הוא צעד הכרחי להשלמת הנדבך השלישי של התחקיר – אלטרנטיבה לרעיון מינוי מבקר מערכת הביטחון לבחון את אמינות תחקירי ועדת תורג'מן.

רק כך יוכל צה"ל ובראש ובראשונה נפגעי אסון 7 באוקטובר ושאר אזרחי ישראל להבין כיצד צבא שנוסד להכריע הפך לצבא שמטרתו הרתעה – ובשעת מבחן הוא לא הרתיע, לא מנע הכרעה בהגנה, ולא היה מסוגל להכריע את אויביו בהתקפה.

סיפורם של שני עולמות

written by דוד מ' וינברג | 24.11.2025

"זה היה הטוב בזמנים, זה היה הרע בזמנים; זה היה עידן החוכמה, זה היה עידן הטיפשות; תקופת האמונה, תקופת חוסר האמונה; עונת האור, עונת החושך; אביב התקווה, חורף הייאוש".

כך פתח צ'רלס דיקנס את הרומן המפורסם שלו משנת 1859, *סיפור על שתי ערים*, בתיאור דיכוטומי של מציאות סותרת. נדמה כי תיאור כזה יפה גם למצבה האסטרטגי של ישראל כיום. אנו חיים לכאורה בשני עולמות שונים, הנשענים על שתי תפיסות יסוד הפוכות – ומולידים שתי מסקנות מנוגדות.

מן הזווית האחת, ישראל מנצחת בכל החזיתות. היא הביסה את איראן, חיזבאללה, חמאס והחות'ים בסיוע אמריקני, והוכיחה לכל העולם שהיא יודעת להתאושש מקריסה צורבת ולשוב

ולבסס את עליונותה האזורית.

ישראל הגדירה מחדש את מדיניות הביטחון שלה, תוך העדפת יוזמה התקפית מול כל איום קיים ומתהווה. איש אינו מוחה כשישראל מפציצה מדי יום מטרות אויב בלבנון, בסוריה ואף בעזה. וושינגטון מגוננת עליה ומספקת מעטפת לגיטימציה מתמשכת. הנשיא טראמפ מתחיל להבין את פרצופם האמיתי של חמאס וטורקיה.

יתרה מכך, טראמפ ומזכיר המדינה שלו, מרקו רוביו, הצליחו להעביר במועצת הביטחון החלטה שמקבלת את חלוקת רצועת עזה לשניים באופן בלתי מוגבל בזמן, כאשר ישראל שולטת בחלק המזרחי; החלטה המתעקשת על פירוז מוחלט, פירוק מנשק ודה-רדיקליזציה של החלק הפלסטיני המערבי; מבהירה שאין חובה משפטית או מעשית להקים מדינה פלסטינית (ומשיבה בכך למקרון ולשאר הממהרים "להכיר" במדינה בדויה); ושאינה מציבה נסיגה ישראלית בגדה המערבית כתנאי לשלום.

ההפך הוא הנכון: הממשל האמריקני מעניק הצדקה וחיזוק להתעצמות ההתיישבות היהודית בירושלים וביהודה ושומרון.

ארה"ב גם דוחפת לנורמליזציה בין ישראל לסעודיה – תהליך שבמוקדם או במאוחר יבשיל – עם זיקה ברורה בין הצעדים הסעודיים לעבר "הסכמי אברהם" לבין ה"מתנות" שהובטחו להם: מטוסי קרב ומתקני גרעין. ממשל טראמפ גם מבטיח לשמר את העליונות האיכותית של ישראל, גם אם ימכור לסעודיה F-35 בעוד כמה שנים.

וושינגטון מהדקת את הסנקציות על איראן, וסביר שתשוב ותכה יחד עם ישראל במתקני הגרעין והטילים המסוכנים של טהרן עוד השנה. במקביל, טראמפ מחדש באינטנסיביות את מחסני התחמושת של ישראל לקראת המלחמות הבאות. הוא גם מהלך בחוכמה בזירה הגלובלית, פועל למשוך את קזחסטן ומדינות אסייתיות נוספות לחיק ארה"ב (וישראל) ולהרחיקן מהציר רוסיה-סין-איראן.

ואם לא די בכך – הדיפלומטיה הפרקטית והידידותית לישראל של טראמפ מילאה תפקיד מרכזי בשחרור כמעט-מופלא, בבת אחת, של כל החטופים הישראליים שנשארו בידי חמאס.

ולבסוף, דמיינו לעצמכם מה היה קורה למזרח התיכון – ולישראל – אילו מועמד פרוגרסיבי-רדיקלי היה זוכה בבחירות לנשיאות ארה"ב ב-2024?

מן הצד השני, ייתכן שהמצב האסטרטגי של ישראל רחוק מלהיות ורוד. האסלאם הרדיקלי – איראן, חיזבאללה, חמאס, הג'יהאד האיסלאמי, וגם טורקיה וקטאר – מתאושש. העולם עושה מעט מאוד כדי לבלום את שיקום הגרעין האיראני, את התחמשות חיזבאללה מחדש, או את השתלטותו המחודשת של חמאס על רצועת עזה.

גבולות ישראל נותרו פרוצים; מוצפים ברחפנים איראניים שמבריחים נשק לטרוריסטים ולארגוני פשע. הטרור בשטחים ובירושלים בעלייה – גם בשל שחרורם ההמוני של מאות מחבלים כבדים מהכלא הישראלי.

וטראמפ? נדמה שהוא חושב שיוכל לעצב מחדש את האזור באמצעות בריונות עסקית, בלוף וכריזמה, ולכפות "עסקאות ענק" שיביאו, לטענתו, "שלום אמיתי לראשונה מזה 3,000 שנה" – תוך כבילת ידיה של ישראל. ישראל אינה יכולה לבצע כמעט שום מהלך צבאי – אפילו לא תקיפה ממוקדת במחבלי הנוח'בה הנותרים מתחת לאדמה בעזה – ללא אישורו של טראמפ. אסור לישראל לעורר זעזוע שיעמיד בסכנה את עסקאות "השלום הכלכלי" האדירות שוושינגטון דוחפת.

נדמה שטראמפ אינו רוצה להרגיז את חבריו האוטוריטריים באנקרה ובדוחה, ואף לא את בעל בריתו החדש בדמשק, וגם לא את "חברו הטוב ביותר" מריאד. שימו לב ששלטונו הרעוע של יורש העצר הסעודי עלול, במקרה קיצון, להפוך את מטוסי ה-F-35 נגד ישראל אם תתרחש שם הפיכה אסלאמית.

יש תחושה שטראמפ מתעלם מטבעו האידאולוגי, הדתי, והטרנס-לאומי העמוק של הסכסוך במזרח התיכון, ומאמין שכסף והאישיות שלו יפתרו הכול.

כך הוא למעשה מקפיא את המצב על חולשותיו. הוא "יושב" על רוה"מ כ"ביבי-סיטר", מונע מישראל להשלים את מלאכת החיסול של חמאס, חיזבאללה ואיראן. הוא כבר מתחיל להתרחק מדרישה לפירוקו של נשק מחמאס, ודוחף במקום זאת לשיקום מהיר של עזה. החיילים האמריקנים בבסיס החדש ב"מרכז התיאום האזרחי-צבאי" בקריית גת מפקחים בפועל על זרימה חופשית של סיוע הומניטרי – הישר לידיו של חמאס.

מטריד לא פחות הוא בינאום הסכסוך באמצעות הכנסת כוחות אמריקניים לשטח ישראל והזמנת כוחות מצרים וטורקיה לעזה (ישראל מוכרחה לבלום זאת!). חמאס מכחיש שאי-פעם הסכים להתפרק מנשקו או לקבל כוח בינלאומי מייצב, אך טראמפ רוצה שישראל תאמץ את האשליה שחיילים מאזרבייג'ן ומאינדונזיה ייכנסו לעזה – והחמאס פשוט יתנדף.

החמור מכול: אחרי שנתיים של לחימה הרואית בחמאס, ובעת שמצפה לישראל מערכה קשה נגד חמאס ביהודה ושומרון, טראמפ דורש שישראל תבלע את החזרת המדינה הפלסטינית לשולחן – כ"נתיב אפשרי" לשלום בעתיד. החלטה 2803 של מועצת הביטחון, שהוגשה על ידי ארה"ב, אף מזכירה את ההצהרה הצרפתית-סעודית הקלוקלת על פתרון שתי המדינות ואת "תוכנית ניו יורק" המזיקה שאושרה בעצרת הכללית.

איזו אכזבה – בייחוד כשהדבר מגיע מממשל טראמפ! ה־7 באוקטובר היה צריך לקבור סופית את אשליית המדינה הפלסטינית, לא להחיות אותה מחדש באמצעות החלטת מועצת ביטחון.

אז היכן כל הישגיה המדיניים של ישראל? מה עלה בגורל הרעיונות ליציאה המונית של תושבי

עזה ולהכרה בריבונות ישראל על יהודה ושומרון?

לדאבון לב, עולה התחושה שהנשיא טראמפ רוכב על גב מאבקיה הקשים של ישראל כדי לקדם מטרות אחרות צרות, חומריות וחסרות הבנה היסטורית-אידאולוגית.

ואף על פי שנשא רק לאחרונה נאום פרו-ישראלי ופרו-יהודי נלהב בכנסת, טראמפ עוצם עין מול גלי אנטישמיות ואנטי-ציונות הגואים באגף ה-MAGA של המפלגה הרפובליקנית, ומסרב להוקיע מסיתי שנאה כמו טאקר קרלסון ומתסיסי רשת כמו ניק פואנטס.

"זה היה הטוב בזמנים, זה היה הרע בזמנים אביב של תקווה, חורף של ייאוש". ישראל צריכה לנווט בתבונה ובזהירות בתקופה המסובכת הזאת, בין נרטיבים מבלבלים ואלטרנטיבות מתנגשות. מעל הכול, עליה לפעול בנחישות להגנת האינטרסים החיוניים שלה מול אויבים ומול ידידים כאחד.

ועדת נגל לתכנון תקציב הביטחון הזניחה את הצורך הדחוף להרחיב את כוחות היבשה

written by ד"ר יצחק קליין | 24.11.2025

ישראל אינה מתכננת ליצור בדחיפות הראויה כוח יבשתי בהיקף הנחוץ להתמודדות עם הסכנות המשתקפות ממצרים ומכוחות יבשה אחרים העשויים לאיים עליה.

התפיסה שקרסה ב-7 באוקטובר היא לא תפיסת בן-גוריון

written by ד"ר אל"מ במיל' חנן שי | 24.11.2025

השגות לדוח מבקר המדינה שקובע שב-7 באוקטובר קרסה תפיסת ההגנה הלאומית של בן-גוריון.

הקמתה של תחנת גלי צה"ל וניסיונות קודמים להביא לסגירתה

written by פרופ' זכי שלום | 24.11.2025

ועדה ציבורית חדשה לבחינת עתידה של גלי צה"ל מעוררת מחדש את הוויכוח על עתידה של התחנה כמוסד אזרחי-צבאי ייחודי.

האתגר הבא: בנייה מואצת ביהודה ושומרון

written by דוד מ' וינברג | 24.11.2025

ישראל חייבת לפעול בנחישות מול הטרור והבנייה הפראית הפלסטיני, ולחזק את אחיזתה ארוכת־הטווח ביהודה ושומרון באמצעות תנופת בנייה אסטרטגית מואצת.

כל העיוותים והנרטיבים המרושעים שמלווים את העסקה עם חמאס

written by דוד מ' וינברג | 24.11.2025

ההתעלמות מנתניהו, השתקת המחיר הכבד שישראל משלמת בשחרור הרוצחים וההתלהבות משיקום עזה לצד השמחה על חזרת החטופים, אסור לתת לתקשורת הישראלית והעולמית לסמא את עינינו מלראות את המחיר הכבד.

הגיע הזמן: ישראל מפסיקה לבקש חסות ומתחילה להוביל

written by משה פוזיילוב | 24.11.2025

המאמר מציג את הפער בין גישת אובמה־ביידן האידיאליסטית לגישת טראמפ הריאליסטית, המדגישה עוצמה, יוזמה ובריתות אינטרסנטיות. טראמפ רואה בישראל שותפה אסטרטגית בעיצוב סדר עולמי חדש מול הציר הסיני־רוסי־איראני.

להתכונן לכל תרחיש בשנת תשפ"ו

written by דוד מ' וינברג | 24.11.2025

שאלון טריוויה שבוחן תרחישים ביטחוניים ומדיניים אפשריים לשנה החדשה בעקבות המלחמה ותוצאותיה עד כה.

"עשה שנוכל להציב לעצמנו קווים אדומים": תפילה מדינית לראש השנה

written by דוד מ' וינברג | 24.11.2025

אני דוחה את נרטיב ההידרדרות והרוע. איני מקבל את הפסימיזם והבומבסטיות הזועמת של שחקנים קיצוניים, גם אם רבים מאיתנו פצועים וחסרי מנוח. סיפורנו הוא סיפור מפואר של נחישות וייעוד. התקווה לא אבדה.